

יחידת אגדה, תפילה

ה. תפילת יחיד ותפילת ציבור

המדרש שלפניך מתאר דו שיח בין שתי דמויות, שכל אחת מהן מייצגת עמדה אחרת ביחס לתפילה במניין. קראי אותו, וכתבי בקצרה מהי עמדתה של כל אחת מהדמויות בנושא זה.

תלמוד בבלי, מסכת ברכות דף ז ע"ב – ח ע"א (מתורגם)

אמר לו ר' יצחק לרב נחמן:

מדוע לא בא אדוני לבית הכנסת להתפלל?

אמר לו: לא יכולתי.

אמר לו: היית מכנס עשרה ומתפלל.

אמר לו: זו טרחה גדולה בשבילי.

אמר לו: היית אומר לשליח הציבור שבזמן שהציבור מתפלל יבוא ויודיע לך.

אמר לו: מה הענין? (=מדוע הנך מיחס חשיבות כה רבה לתפילה עם הציבור?)

אמר לו בשמו של ר' יוחנן שאמר בשם ר' שמעון בר יוחאי מהו שכתוב: "ואני תפילתי לך ה' עת

רצון?" (תהילים סט, יד)

אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפלל.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר מכאן: "כה אמר ה' בעת רצון עניתך" (ישעיהו מט, ח)

רבי אחא ברבי חנינא אמר מכאן: "הן אל כביר ולא ימאס" (איוב לו, ה) וכתוב: "פדה בשלום נפשי

מקרב לי כי ברבים היו עמדי" (תהילים נה, יט).

2. בדברים הבאים מחדד הרב ויצמן שלושה היבטים הבאים לידי ביטוי בתפילה במנין. קראי את

דבריו וסמני במדרש היכן מנוסח כל אחד מההיבטים.

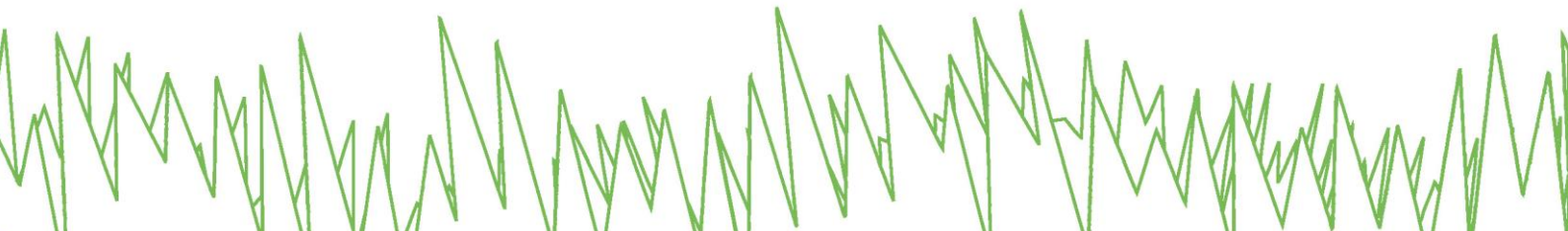
על תפילה בציבור/ הרב יהושע ויצמן

ר' יצחק מדבר על שלושה מישורים של תפילה בציבור:

א. מקום של הציבור - היית צריך לבוא לבית הכנסת.

ב. ציבור אנשים - היית מכנס בביתך עשרה אנשים.

ג. זמן של הציבור - היית מתפלל בזמן שהציבור מתפלל.

בעולמנו זה, מופיעים הדברים בצורה של פירוד. הזמן הוא מפורד - היום אינו אתמול ואינו מחר. כך גם המקום - כאן איננו שם, וכן האדם - כל האדם וכל יצור שונה מחברו. דווקא בדברים נפרדים אלה ישנה עדות על אחדות האלוה. הכיצד? נתבונן, למשל, במקום. גודלו של המקום הוא אינסופי. פירוש הדברים הוא, שמקום מסוים, סופי ומוגדר, ועוד מקום כזה, ועוד... מגיעים לאינסוף. התבוננות כזו נותנת הבנה רוחנית למקום. המקום הזה - המוגדר והסופי, הוא בעצם חלק מהאינסוף, ולכן יש בו ניצוץ של אינסופיות - יש למקום נשמה! מקורו של המקום הזה, הוא רוחני, וכך המקום מעיד על מקורו האחד של הדברים הנפרדים. כך גם בזמן ובאדם - התבוננות עמוקה מגלה כי מקורם של הדברים הוא אחד, והוא הנותן משמעות לכל החלקים הנפרדים. ככל דבר, גם תפילה בציבור מופיעה בשלושה רבדים אלה - תפילה עם הציבור, בבית הכנסת ובשעה שהציבור מתפללים. בתפילה כזו אנו לוקחים את הדברים הנפרדים, ומאחדים אותם בכך שאנו חושפים את המקור הרוחני של הכוחות האלה. תפיסה כזו מחזקת אותנו בעניין התפילה בציבור. איך אפשר לעמוד מן הצד ולא להצטרף לעניין כה גדול ומרכזי?

3. כהמשך העמקה בנושא משמעותה של התפילה בציבור, קראי את דבריו של הכוזרי, ועני על השאלות שאחריו.

ר' יהודה הלוי, כוזרי, ג, יח-יט

אמר הכוזרי: ולמה לנו כל זה? האין טוב לו לאדם כי יתבודד בתפילתו למען תהיה נפשו זכה יותר ומחשבתו פנויה יותר?

אמר החבר: לא כן! תפילת הציבור יתרון בה מכמה בחינות.

ראשית, הציבור אינו מתפלל על מה שיש בו משום רעה ליחידים, והיחיד ייתכן כי יתפלל על מה שיש בו משום רעה ליחידים אחרים, כמו שיייתכן כי אחדים מן היחידים ההם יתפללו על מה שיש בו משום רעה ליחיד זה, אולם אחד התנאים בהם תִּקְשֶׁר התפילה להתקבל הוא שתהיה זאת תפילה על מה שמביא תועלת לעולם ולא על מה שגורם לו נזק בכל דרך שהוא.

שנית, לעתים רחוקות מאד תישלם תפילת היחיד בלא פגם, הבא בשוגג או במזיד, ולכן נקבע אצלנו כי יתפלל היחיד תפילה בציבור, ואף יתפלל, עד כמה שהדבר בידו, בציבור שאינו פחות מעשרה, למען יושלם על ידי אחדים מציבור זה מה שהוחסר על ידי האחרים, בשוגג או במזיד, וכך תצא מבין כולם תפילה שלמה בכוונה זכה, ותחול הברכה על הכל, ויהיה לכל אחד מן היחידים חלק בה.

כי פעולת העניין האלוהי דומה לפעולת המטר המרווה ארץ מן הארצות, שעה שיושביה זכאים לו, ויתכן כי תכלול ארץ זו גם יחידים אחרים אשר אינם זכאים לו, ותהיה גם להם הצלחה בזכות הרוב... והמתפלל אך ורק בעדו דומה לאדם שבשעת סכנה למדינה יסתפק בתיקון ביתו הוא ואינו רוצה להשתתף עם אנשי המדינה בתיקון חומותיהם, אדם כזה הוצאתו מרובה וסכנתו מתמדת, ואלו האיש המשתתף עם הציבור הוצאתו מועטת ובטחונה

מרובה, כי את אשר לא הספיק האחד לעשות בא האחר ומשלימו, וכך תעמוד המדינה על השלמות הגדולה ביותר האפשרית לה, וכל אנשיה יהיו נהנים מברכותיה על ידי הוצאה מועטת, והכל לפי החוק ומתוך הסכמה, כך קורא אפלטון את ההוצאה לפי החוק - השתתפות החלק בכל.

ומשעה שהיחיד מתעלם מהיותו חלק בכל, ומחובתו לעבוד למען תיקון הציבור שהוא חלק ממנו, ומחליט לחסוך תועלתו לו לעצמו, חוטא הוא לכלל וביותר לנפשו. כי היחיד בקרב הציבור הוא כאבר יחיד בכללות הגוף, שכן אילו היתה הזרוע מונעת את דמה בשעה שיש צורך בהקזתו, היה הגוף כלה והזרוע כלה עמו. אכן ראוי לו ליחיד לסבול אף את מר המוות למען הצלת הכלל, אך לפחות צריך היחיד לחשוב על חלקו בכלל, למען ייתן תמיד חלקו ולא יתעלם ממנו.

מהן שני היתרונות שמונה הכוזרי לתפילת הציבור על פני תפילת היחיד?

מהו תפקידו של האדם הפרטי בתוך תפילת הציבור?

סיכום דברי רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי על תפילת היחיד ותפילת הציבור:

רבי יהודה הלוי מעלה בדבריו שני יתרונות לתפילת הציבור על תפילת היחיד:

א. תפילתנו מתקבלת אצל הקב"ה אם היא מביאה תועלת לעולם ולא אם היא יכולה חלילה לפגוע במישהו. כאשר אדם פרטי מתפלל, הוא מתפלל מתוך נקודת המבט הפרטית והצרה שלו, ולעיתים מה שטוב לאדם אחד - פוגע באדם אחר. לעומת זאת כאשר הציבור כולו מתפלל, הוא מתפלל על הטוב והרצוי לכולם.

ב. תפילת היחיד לעולם אינה מושלמת - לכל אחת מאיתנו יש חלקים בתפילתה שבהם אינה מתכוונת כראוי או שאינה מבינה עד הסוף את משמעות תפילתה וכד. כאשר כל הציבור מתפלל יחד נוצרת תפילה המורכבת מסך כל התפילות של היחידים ויחד אפשר ליצור תפילה שלמה, בכוונה מלאה ובלב שלם, ומתוך תפילת הציבור תגיע הברכה לכולם.

ריה"ל מסביר את דבריו באמצעות שני משלים:

1. משל הגשם: כמו שהגשם מרווה את כל הארץ וכולם נהנים ממנו, גם כאלו שאינם ראויים לו, כך הטובה האלוקית, מגיעה על כולם - והיחיד יכול לזכות לטוב בזכות תפילת הציבור כולו אף על פי שאולי הוא לא ראוי לקבל שפע זה מצד עצמו ופחיתות מעלתו.

2. משל העיר והאויבים: מי שמתפלל לבד הוא כמו אדם שחי בעיר שנמצאת בסכנה והוא בוחר לעשות חומה רק מסביב לבית שלו - דבר שגם עולה לו הרבה כסף וגם מספק לו ביטחון מועט יחסית. לעומת זאת מי שמתפלל עם כל הציבור דומה לאדם שחי בעיר שנמצאת בסכנה והוא משתתף עם כולם בבניית חומה מסביב לכל העיר - כך הוצאתו מועטה והביטחון שלו גדול יותר. מי שמתפלל עם הציבור הוא כביכול מוותר על התפילה רק בעבור הצרכים הפרטיים שלו ובוחר להתפלל מנקודת מבט גבוהה ורחבה יותר, ציבורית וכללית, אך בסופו של דבר גם הוא באופן פרטי יקבל טובה מכך.

התודעה של האדם הפרטי צריכה להיות שהוא חלק ממשי מן הציבור. הציבור דומה לגוף וכל אדם הוא איבר מסויים בגוף זה- כלומר יש קשר הדדי וקיום משותף. לכן כל אחד צריך לראות את עצמו כחלק מן הציבור ולתת מעצמו לכלל ולשתף את תפילתו בתפילת הציבור. התפילה אמורה להביא את האדם "לצאת מעצמו" ומראייתו הפרטית והצרה אל עבר נקודת מבט רחבה: להתפלל בעבור כל חולי ישראל, על הגשם שכולם זקוקים ומחכים לו, על חיילי צה"ל, על מנהיגי המדינה, על לומדי התורה והמנהיגים הרוחניים, על ירושלים ועל הכיסופים לבניין בית המקדש. תפילה שבה האדם משתף עצמו עם הציבור, מגביהה ומרוממת את האדם למחוזות עליונים של תיקון העולם.